Johannes Jørgensens Hus

Johannes Jørgensen

Digter og forfatter
Født i Svendborg 6. november 1866
Æresborger siden 6. november 1936

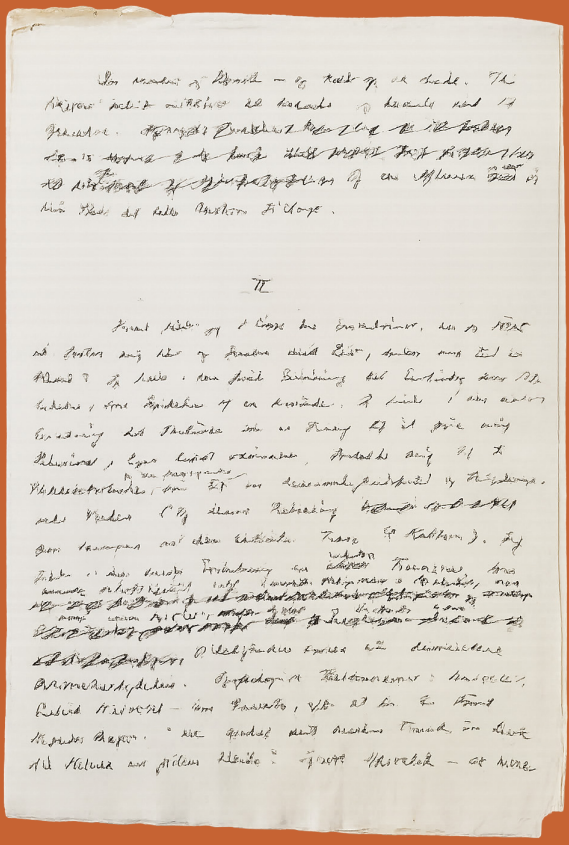

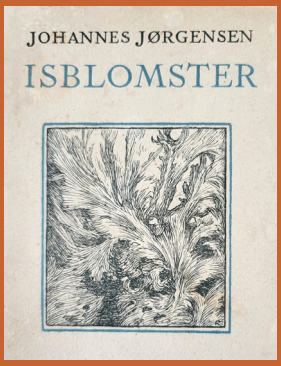

JOHANNES JØRGENSEN SELSKABET

Nyhedsbrev nr. 1-2 24. årg. april 2026

NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet
Redigeret af Bo Alkjær
Ansvh. Elizabeth Cray Bakra

Johannes Jørgensen Selskabet er et litterært forum til studium af digterens liv og forfatterskab. Selskabet arbejder nært sammen med Johannes Jørgensens Hus i Svendborg og andre litterære selskaber.

Selskabets bestyrelse:

Elizabeth Cray Bakra, formand
Tlf. 24949857
cray.elizabeth@gmail.com
Ove Kreisberg, næstformand
Tlf. 22444407
ove@kreisberg.dk
Birte Lundgreen, kasserer
Tlf. 20639817
blundgreen@icloud.com
Ove Klausen, sekretær
Tlf. 50908080
oklausen@fiberflex.dk
Bo Alkjær, redaktør
Tlf. 28865550
boalkjaer@hotmail.com

www.johannesjoergensenselskabet.dk
johannesjoergensenselskabet
@gmail.com
Medlemskab koster 200 kr. om året.
Bankkonto nr.: 1551 0010132908

2 Øre. DEN NYE 2 Øre.

ASFALTEN.

Galoscher

Den kække Redningsmand.

Fint Besøg!

Symbolisme på gadeplan

Begejstring for fransk litteratur og kunst forbundet med udfordring af politivedtægten satte præg på en række blade mellem 1893 og 1896. Tidens symbolisme og beundring af *Taarnet* og Johannes Jørgensen fik andre unge til at udgive mindre tidsskrifter, der søgte at udbrede den moderne provokerende digtning i ugebladsformat til et bredere publikum.

Bo Alkjær introducerer denne alternative "Symbolisme", der spirede frem samtidig med de senere kendte forfattere.

Forside: Fra manuskript med første erindringer 1916, som senere indgik i ISBLOMSTER 1926.

Bagside: Collage med Selskabets nye reklame- og infoflyer.

Naive erindringer

Ove Kreisberg

Et nyligt fundet manuskript med overskriften "Tre erindringer – de tidligste jeg mindes …" kaster nyt lys over Johannes Jørgensens forfatterskab.

I artiklen "Mindernes prosadigte" om samlingen *Isblomster*[1] mente jeg, at teksterne "Beatrice" og "Ravkorset", som Jørgensen selv daterede til "omkring 1916", oprindeligt måtte "være skrevet til *Den Røde Stjærne,* første bind af selvbiografien *Mit Livs Legende,* uden at blive medtaget i den endelige version." Det nyfundne manuskript rummer ikke bare udkast til de to nævnte prosadigte, men også til et tredje: "Sesame, luk dig op …".

En sammenligning af udkastene med de endelige versioner i *Isblomster* kunne være interessant og kaste lys over Johannes Jørgensens arbejdsmetode. Men det mest interessante er hans kommentarer i manuskriptet til de tre erindringer.

Psykologisk fællesnævner

– "Hvad finder jeg i disse tre Erindringer, nu jeg søger at forstaa mig selv og forstaa mit Liv, saadan som det er blevet?" spørger han sig selv om i 1916.

I "Beatrice" ser han "det Erotiske som Tilbedelse, som Dyrkelse af en Kvinde".

I "Sesame, luk dig op …" finder han "det Poetiske som en Trang til at gøre mig Illusioner, lyve Livet skønnere", idet han forholder sig til to stikkelsbærbuske og en havegang "som til en hemmelighedsfuld og betydningsfuld Verden."

I den tredje erindring, "Ravkorset" finder han "en redebon Trosævne, som ganske selvfølgeligt vil omsætte Religionen i Realitet, men som ogsaa tvivler dybt og bittert, naar Virkeligheden synes at dementere Overnaturligheden."

Han finder en lighed mellem det erotiske og det lyriske, idet den lyriske "Retning gaar sammen med den erotiske Trang til Kultus". Og han konkluderer, at alle tre erindringer har en psykologisk fællesnævner: naivitet. Erindringerne udtrykker erotisk naivitet, lyrisk naivitet og religiøs naivitet.

"Erotisk Naivitet – som Fausts, efter han har tømt Hexens Bæger: "Du siehst mit diesem Trank im Leibe die Helena in jedem Weibe". Lyrisk Naivitet – se mere i alt og i alle, end der virkelig er – ikke kunne se hverken Mennesker eller Natur uden gennem Forskønnelsesglas. Religiøs Naivitet – Extremer i Steden for Middelvejen, enten Tro, der antager alt, eller Tvivl, som slipper alt."

Jørgensens følgende og afsluttende bemærkninger viser, at manuskriptet har været tænkt som en del af indledningen til hans livslegende:

"Og det var med denne tredobbelte Naivitet, at jeg begyndte Livet – og saa med den romantiske Længsel mod de hvide Veje og det blaa Fjærne. Det var haarde Betingelser. Og det var paa de Vilkaar, at jeg kom til København for sexten Aar gammel at prøve Ensomheden."

Jørgensens tre prosadigte er ikke tilfældige barndomserindringer. De er ifølge

Manuskriptet

Hvad finder jeg i disse tre Erindringer, nu jeg søger at forstaa mig selv og forstaa mit Liv, saadan som det er blevet? Jeg finder i den første Erindring det Erotiske som Tilbedelse, som Dyrkelse af en Kvinde. Jeg finder i den anden Erindring det Poetiske som en Trang til at gøre mig Illusioner, lyve Livet skønnere, forholde mig til to Stikkelsbærbuske og en Havegang som til en hemmelighedsfuld og betydningsfuld Verden. (Og denne Retning gaar sammen med den erotiske Trang til Kultus). Jeg finder i den tredje Erindring en redebon Trosævne, som ganske selvfølgeligt vil omsætte Religionen i Realitet, men som ogsaa tvivler, dybt og bittert, naar Virkeligheden synes at dementere Overnaturligheden. Psykologisk Fællesnævner: Naivitet. Erotisk Naivitet – som Fausts, efter at han har tømt Hexens Bæger: "Du siehst mit diesem Trank og im Leibe die Helena in jedem Weibe." Lyrisk Naivitet – se mere i alt og i alle, end der virkeligt er – ikke kunne se hverken Mennesker eller Natur uden gennem Forskønnelsesglas. Religiøs naivitet – Extremer i Steden for Middelvejen, enten Tro, der antager alt, eller Tvivl, som slipper alt.

Og det var med denne tredobbelte Naivitet, at jeg begyndte Livet – og saa med den romantiske Længsel mod de hvide Veje og det blaa Fjærne. Det var haarde Betingelser. Og det var paa de Vilkaar, at jeg kom til København for sexten Aar gammel at prøve Ensomheden.

ham selv udtryk for en barnlig bevidsthedsform og virkelighedsforståelse, som har været en determinerende faktor for hans levede liv de sidste mere end tredive år. Det er en form for psykoanalyse af sig selv, Jørgensen bedriver. Der er godt nok langt fra den lyse "Beatrice" til de gadens mørke "Helena'er", han beretter om i livslegenden, men begge kvindetyper er jordiske begærsobjekter, som han har dyrket og efterstræbt. Men nu i 1916 er han blevet klogere, har lagt naiviteten bag sig, og har forstået, at dyrkelsen af kvinden, realiseringen af den jordiske kærlighed ikke er meningen med hans liv.

To dagbogsnotater

De tre elementer som hans "naive" erindringer udforskede: hans kærlighedsopfattelse, hans tro på eller mistro til poesien og hans gudstro, forholdet mellem Gud og menneske, er helt centrale i Johannes Jørgensens udvikling og livssyn.

To dagbogscitater, der er en slags statusopgørelse skrevet i Assisi 14. august og 18. august 1894, da Jørgensen 27 år gammel, far og ægtemand var ved at nærme sig kristendommen, kan kaste mere lys over hans udvikling i de tidlige ungdomsår. Den første dagbogsoptegnelse viser Jørgensens udvikling fra en æstetisk livsanskuelse: "Poesien aabnede mit Hjærte for Skønheden" – over en etisk forståelse: "mit Ægteskab, min Søn aabnede mit Hjærte for Kærligheden" – til det religiøse stadium: "Gud selv aabnede mit Hjærte for Bønnen". Passagen slutter med udsagnet: "udenfor Gud, borte fra Gud maa alle Hjærter dø".

Den anden optegnelse er den logiske fortsættelse. For at hans hjerte ikke skal

tørre ind og dø, for at hans kærlighed til skønheden og hans kærlighed til kone og barn ikke skal mistes igen, må han blive kristen: "bekendende Kristen. Kærlighed byder mig at gøre dette (…) af Kærlighed til andre, for at gøre min Pligt mod andre."

De to dagbogsoptegnelser hævder gudsforholdet, relationen til Gud gennem bønnen, som den nødvendige forudsætning og drivkraft for ægteskabets og kærlighedens levedygtighed og for den fortsatte poetiske praksis og skønhedssøgen. Denne nye erkendelse, som Jørgensen i 1894 var ved at kæmpe sig frem til, indebar en bevægelse væk fra de tidlige ungdomsårs æsteticisme og promiskuitet, væk fra den panteisme, som han kom til at frygte, og hvis moralske konsekvenser han nu fordømte, væk fra den jordiske kærlighed som drivende kraft, en bevægelse han havde fuldført, da han begyndte udgivelsen af *Mit Livs Legende* i 1916.

Jordisk kærlighed

I sin indledning til *Mit Livs Legende* kommer Henrik Wivel frem til den stik modsatte opfattelse:[2] Da Jørgensen i 1916 udsendte første bind af livslegenden, havde han stadig "troen på den jordiske kærlighed som drivende kraft for hans liv og skabende virke". Til gengæld skulle han i 1949, da 2.udgaven af *Mit Livs Legende* udkommer, ifølge Wivel have mistet den tro. Wivel hævder, at 2.udgaven af værket "er redigeret af en forfatter, der muligvis tror mere på sig selv, men så afgjort tror mindre på kærligheden og i videre forstand mindre på poesiens skabende og frigørende kræfter", og at han har "erstattet kærligheden med bønnen og troen".

Wivel når frem til sin konklusion på baggrund af de ovenfor citerede dagbogsnotater fra august 1894, idet han sammenholder tekststederne i de to udgaver (*Vælskland*,1917, 118 f. og 2.udgaven, 1949, bd. 1, 223 f.). Han konstaterer, at 2.udgavens citater er ændrede og forkortede i forhold til 1.udgavens og konkluderer at Jørgensens livsanskuelse er forandret.

Første tekststed i 1.udgaven, s. 118, linje 7-8 ser sådan ud:

" … mit Ægteskab, min søn aabnede mit Hjærte for Kærligheden, Gud selv aabnede mit Hjærte for Bønnen. Mit …"

I 2.udgaven står der: "mit Ægteskab, min søn aabnede mit Hjærte for Bønnen" idet: "for Kærligheden. Gud selv aabnede mit Hjærte" er udeladt.

Det andet tekststed i 2.udgaven ser sådan ud: "Det er min Pligt at blive bekendende Kristen af Kærlighed til andre, for at gøre min pligt mod andre." – idet 1.udgavens ". . .Kærlighed byder mig at gøre dette. Jeg bør være Kristen …" er udeladt.

At ændringerne i 2.udgaven skulle være foretaget af Johannes Jørgensen, fordi han i 1949 ikke skulle kunne godkende formuleringerne fra 1.udgaven, virker ikke sandsynlig. Hvorfor skulle han ændre på citater fra dagbogen, der viser, hvordan han tænkte i 1894? Forklaringen er en helt anden. Der er tale om forskydning i bogstavelig forstand, om sættefejl. Udeladelserne skyldes ikke forfatterens redaktion, men sætterens uopmærksomhed. Da typografen med 1.udgaven som manuskript maskinsætter 2.udgavens tekst, er hans øje i det første citat gledet fra det første "Hjærte for" til det "Hjærte

for" i den følgende linje, hvilket forklarer de manglende ord i den nye sats. I typografsprog "en begravelse".

— Poesien aabnede mit Hjærte for Skønheden, mit Ægteskab, min Søn aabnede mit Hjærte for Kærligheden, Gud selv aabnede mit Hjærte for Bønnen. Mit stakkels fortørrede Hjærte, som næppe nok formaaede at banke, endsige at bede. Thi udenfor Gud, borte fra Gud maa alle Hjærter dø.

I det andet citat er sætterens øje gledet fra 1.udgavens "Kristen" i den ene linje til "Kristen" i den følgende linje med det resultat, at udsagnet får en anden vægtning, et andet tyngdepunkt.

Det er min Pligt at blive bekendende Kristen. Kærlighed byder mig at gøre dette. Jeg bør være Kristen af Kærlighed til andre, for at gøre min Pligt mod andre.

At Wivels tolkning hviler på et forkert grundlag, gør ikke hans udsagn mindre interessant. Det sætter fokus på helt centrale elementer i Johannes Jørgensens livssyn: kærlighedsopfattelsen, synet på poesien og gudsforholdet, de samme tre elementer som hans "naive" erindringer udforskede.

Fra jordisk til himmelsk

Jørgensens syn på kærlighed og poesi udviklede sig i de unge år i et stadigt medspil og modspil med digtervennen Sophus Claussen. Når Jørgensen livet igennem tænkte på kærlighed og poesi, tænkte han uvægerligt også på Sophus Claussen. "Han var Kærlighedens Dyrker og Kærlighedens Sanger", skriver han om Claussen (*MLL* 1, 133). Når Jørgensen skriver, at "ingen nogensinde havde talt til mig om Kærlighed" (*MLL* 1, 193), svarer Claussen: "alle Halvfemsernes Lyrikere, om hvad andet sang eller profeterede de?", og hvad talte han selv og Jørgensen om i Nyborg i 1888, når de ikke "drøftede Baudelaire og Beyle?" Med henvisning til Jørgensens roman *Sommer* (1892) fortsætter han: "Skulde der ikke i det mindste findes et par Sider, hvor Forholdet mellem Kvinde og Mand var tegnet i rene Træk – uselvisk, som et Udslag af en ydmyg, højmodig Magt." (*Politiken* 5.12.1916; *Gyldendals Julebog*, 1952, s. 58)

At Jørgensen her ikke husker lige så godt som vennen, fremgår andre steder i livslegenden, hvor han med tilslutning citerer den kærlighedsopfattelse, som kommer til udtryk i Claussens *Frøken Regnvejr*: "Kærligheden til en Kvinde, den besejrede Hengivelse til Livet" er "at slippe sin Ensomheds Skulken og favne, henrykt, besejret, et Bryst med en Kærlighedshulken". (*MLL* 2, 139 og 3, 34) Jørgensen citerer normalt forbløffende korrekt ud fra sin hukommelse, men her har han skrevet "henrykt", hvor Claussen har "velsignet". Man kan have ham mistænkt for at huske forkert med vilje. Da han 26. november 1894 havde læst Claussens roman *Unge Bander* med prologen *Frøken Regnvejr*, citerede han i hvert fald stedet korrekt og skrev: "Claussen udtrykker (…) fortræffeligt *la Grâce actuelle* – den guddommelige Kærligheds pludselige, mægtige Indskydelse, den Hellig-Aands Inspiration". (*Dagb.* 122)

Et andet sted skriver Jørgensen om "Sophus Claussen, for hvem Erotiken var det højeste, selve Guddommens Aabenbaring", i modsætning til Mogens "Ballin, for hvem Erotiken var Fjenden, der skulde besejres, Slangen, hvis Hoved skulde knuses." Og han fortsætter: "Selv svingede jeg som en Komet om disse to Poler – havde endnu ikke fundet det ene

Centrum, hvorom jeg udelukkende kunde kredse." (*MLL* 2, 77 f.)

Jørgensen fandt sit centrum: "Guds Væsen er Kærlighed, i denne Følelses reneste og pureste Tilstand: Charitas." (*MLL* 2, 353). Dette udtrykte han mange år senere i fødselsdagsdigtet "Fratri Frater" til Claussens 60-årsdag: "nævner jeg CHARITAS Gud, / saa svarer du: EROS!"

Efter som ung at have været "uvidende om Lykkens virkelige Vilkaar", fandt Jørgensen ved hjælp af Heinrich Seuse og Den hellige Katharina af Siena frem til "den sande Lære om Mennesket":

> "Jeg vidste ikke, at Sjælens Væsen er Kærlighed.
>
> Jeg vidste ikke, at Kærligheden kan gaa to Veje – udad eller indad.
>
> Jeg vidste ikke, at Viljen gaar udad i Kærlighed til Skabningen, til Verden, til Kødet – i Selviskhed, i nydelysten Egenkærlighed.
>
> Jeg vidste ikke, at Viljen gaar indad i Næstekærlighed, i Selvforsagelse, Selvopofrelse, Selvfornægtelse – i Kærlighed til Gud, som er alle Pligters Opfyldelse.
>
> Jeg vidste ikke, at de to Veje (udad, indad) fører til to modsatte Verdner – at Egoismen fører ind i Ufred, Had, Lidenskab, evig rastløs Higen og Attraa, og at den anden Kærlighed, som er den sande, fører ind i et Land af Fred, Lys, Glæde." (*MLL* 1, 193)
>
> "Guds Væsen er Ild, thi Guds Væsen er Kærlighed, i denne Følelses reneste og pureste Tilstand: Charitas. Gud er uskabt Kærlighed, evig Ild. Men ogsaa Menneskets Væsen er Kærlighed, er Vilje, er Ild. Og denne Kærlighed kan antage to Skikkelser, denne Vilje gaar i to Retninger, denne Lue kan blive Begærets mørke Brand eller Godhedens gyldne Glød." (*MLL* 2, 353)

Jordisk, verdslig, falsk kærlighed og himmelsk, evig, sand kærlighed. "Og jordisk Kærlighed er (…) al Kærlighed til Skabningen, til en Skabning alene for dens egen Skyld". Jørgensen sætter lighedstegn mellem Henrich Seuses jordiske kærlighed og Schopenhauers "Viljen til Livet". Han grubler over "den store Hemmelighed, der ligger skjult i selve Livets Grund – over de to Træer i Paradisets Have – over de to Kærligheder – den Kærlighed, som selvisk søger sit eget, og den Kærlighed, som er Jegets Hengivelse, Jegets Død – og som *ene* er Kærlighed …" (*MLL* 3, 43) Og han taler om "alle os, som vakler mellem den falske Kærlighed og den sande!" (*MLL* 3, 46).

Han har efter en lang kamp mellem ekstremer, mellem tro og tvivl, lært af Heinrich Seuse og Katharina af Siena, at den himmelske kærlighed er vejen til sandheden og skønheden. Og han har fundet hvile i en trospraksis, som også kan rumme tvivlen – en afklaring, der afspejles i hans udvikling som lyriker.

Noter

1 Ove Kreisberg: Mindernes prosadigte. Om Johannes Jørgensens ISBLOMSTER (1926). *Via Ricordi*. En antologi om Johannes Jørgensen, s. 65-97. Johannes Jørgensen Selskabet 2012.

2 Henrik Wivel: Efterskrift. *Mit Livs Legende* IV. Kommentarer. s. 82 f. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2019.

Fra dybet

Underskoven i *Taarnets* skygge

Bo Alkjær

Hvornår kommer *Taarnets* næste nummer? Kommer det overhovedet? spurgte man i efteråret 1894. Abonnenterne var ved at miste tålmodigheden. 2. årg. Juli-August-September kom alligevel ikke som annonceret til jul. Først i slutningen af februar 1895 dukker hæftet op, og i marts meddelelsen om, at det var det sidste. Tidsskriftet gik ind, men navnet er blevet stående som samlende symbol for det litterære og åndelige opgør med naturalismen i 1890'erne.

Mediestream og Symbolisme

Søgning efter omtale og tidspunkter for *Taarnets* planlægning og redaktion af de enkelte hæfter i perioden 1892-1895 er foretaget i Johannes Jørgensens breve, dagbøger og presseomtaler.

Avissøgning via det digitale avisarkiv *Mediestream* er uundværlig. Her kan man tilmed gennem navnesøgning få en fangst af hidtil upåagtede begivenheder og navne omkring "Symbolismen", den litterære retning og livsstil, som datidens ungdomsoprørere sluttede sig til.

Generationen født omkring 1870 havde læst tidsskriftet *Ny Jord* i 1889 og oplevet Hamsun og kumpaner i Københavns natteliv. De havde slugt Johannes Jørgensens romaner og beundret hans artikler i *Tilskueren* om den nye franske digtning. 21. oktober 1893 blev det eksklusive *Taarnet* lanceret med undertitel: *Illustreret Tidsskrift for Kunst og Literatur,* men et par dage før kom i al ubemærkethed et helt andet tidsskrift på gaden.

Optimistisk begyndelse

Trykt på avispapir kom *Unge Blad*e med 8 sider i folioformat og den lovende undertitel "Et literært Ugeskrift, redigeret af Russian Hansen". Bladet forhandles i aviskiosker og cigarforretninger og erklærer sig straks som "symbolistisk" organ for de unge. "Det vil indeholde noveller, skitser, digte og andre bidrag fra de unge." Rubrikken "*Literært Nyt"* annoncerer:

> **Taarnet** – Hr. Johannes Jørgensens nye Tidsskrift – udkommer med det allerførste og vil forhaabentlig samle hele det unge Danmark i sine Spalter. .... Taarnet symboliserer udmærket de unge Mystikeres Stilling herhjemme – fjærnt og dog nær – i ethvert Tilfælde højt hævet over Døgnets Larmen og intetsigende Kævl.

Den 20-årige Russian Hansen udfolder sig selv i det nye blad på vers og prosa, ved siden af en række pseudonymer og mere

Oktober 1. 10 Øre. 1893.

UNGE BLADE

Et literært Ugeskrift, redigeret af Russian Hansen.

eller mindre kendte skribenter som en L. Rose, hvis lyriske prosabilleder genfindes i *Taarnet.* Af den lidt ældre digter fra udkanten af Johannes Jørgensens kreds, antivarboghandler Aage Matthison-Hansen bringes digtet "Sorgens Sang" af Li-tai-pe oversat fra kinesisk. Måske her første gang på tryk.

Et stykke om Hospitalshaven skrevet af en indlagt på Kommunehospitalet signeret R.H. trækker på egne erfaringer.

Det nye blad bliver ikke omtalt nogen steder. Dagbladet *København* benyttede imidlertid lejligheden til at minde læserne om den litterære boghandlermedhjælper R. Hansen, der engang forsvandt fra Kafé Bernina uden at betale og fik en større bøde i politiretten. Den samme unge mand, der blev dømt for en række tyverier fra antikvariatet i Klosterstræde. Avisen mener, at han er den type, der higer og stræber efter at gøre sig bemærket, blandt andet forsøgte han den 3. oktober kl. 4 om morgenen at drukne sig i Sortedamssøen. Han blev indlagt til observation paa Kommunehospitalet. Siden turede han byen rundt som "Journalist" og skaffede sig en del opmærksomhed og fordele på caféer og varietéer.

Pennen – en ny start

Der kom kun det ene nummer af *Unge Blade.* Det afløses fra november 1893 til februar 1894 af "Pennen" (navnet er lånt fra det symbolistiske franske tidsskrift *La Plume*), også et litterært ugeskrift, med Chas Linck som udgiver og Russian Hansen som ansvarshavende redaktør.

Artiklen om Johannes Jørgensen og hans betydning og indflydelse blev bragt i Nr. 4. November 1893.

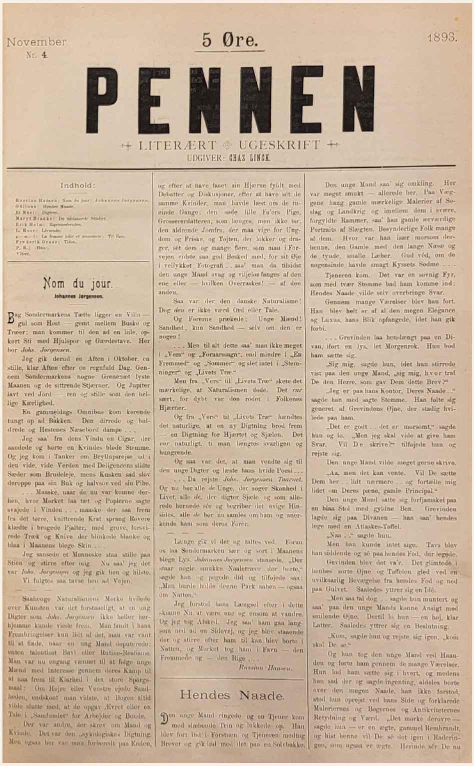
November 5 Øre. 1893.
Nr. 4

PENNEN

LITERÆRT UGESKRIFT
UDGIVER: CHAS LINCK

Indhold:

Russian Hansen: Nom du jour: Johannes Jørgensen.
Gûllnax: Hendes Naade.
El Rasi: Digtere.
Maryt Branke: De uddannede Studier.
Erik Holm: Zigeunerbruden.
L. Rose: Livsende.
g.—m.—l: La femme jolie et amusante: Til Een.
Frederik Grase: Tiden.
P. R.: »Hans«.
Vitser.

Nom du jour.

Johannes Jørgensen.

Bag Søndermarkens Tætte ligger en Villa — gul som Høst — gemt mellem Buske og Træer; man kommer til den ad en lille, opkørt Sti med Hjulspor og Gærdestave. Her bor *Johs. Jørgensen.*

Jeg gik derud en Aften i Oktober, en stille, klar Aften efter en regnfuld Dag. Gennem Søndermarkens nøgne Grenenæt lyste Maanen og de sittrende Stjærner. Og Jupiter lavt ved Jord — ren og stille som den hellige Kærlighed.

En gammeldags Omnibus kom kørende tungt op ad Bakken. Den dirrede og buldrede og Hestenes Næsebord dampe . . ,

Jeg saa' fra dens Vindu en Cigar, der aandede og hørte en Kvindes bløde Stemme. Og jeg kom i Tanker om Bryllupsrejse ud i den vide, vide Verden med Deligencens slidte Sæder som Brudeleje, mens Kusken sad sløv deroppe paa sin Buk og halvsov ved sin Pibe.

. . . Maaske, naar de nu var komne derhen, hvor Mørket laa tæt og Poplerne sagte svajede i Vinden . . . maaske der saa frem fra det tørre, knittrende Krat sprang Røvere klædte i brogede Pjalter, med grove, forsvirede Træk og Knive der blinkede blanke og blaa i Maanens blege Skin . . .

Jeg sansede et Menneske staa stille paa Stien og stirre efter mig. Nu saa' jeg det var *Johs. Jørgensen* og jeg gik hen og hilste. Vi fulgtes saa tavse hen ad Vejen.

— — —

Saalænge Naturalismens Mørke hvilede over Kunsten var det forstaaeligt, at en ung Digter som *Johs. Jørgensen* ikke heller herhjemme kunde vi[illegible]e frem. Man fandt i hans Frembringelser kun lidt af det, man var vant til at finde, naar en ung Mand deputerede: enten talentløst Bavl eller Rutine-Realisme. Man var nu engang vænnet til at følge unge Mænd med Interesse gennem deres Kamp til at naa frem til Klarhed i det store Spørgsmaal: Om Højre eller Venstre ejede Sandheden, endskønt man vidste, at Bogen altid vilde slutte med, at de opgav Ævret eller en Tale i „Samfundet" for Arbejder og Bonde.

Der var andre, der skrev om Mand og Kvinde. Det var den „sykologiske« Digtning. Men ogsaa her var man forberedt paa Enden, og efter at have faaet sin Hjærne fyldt med Debatter og Diskusjoner, efter at have sét de samme Kvinder, man havde læst om de tusinde Gange: den søde lille Fa'ers Pige, Grossererdatteren, som længes, men ikke tør, den aldrende Jomfru, der maa vige for Ungdom og Friske, og Tøjten, der lokker og drager, sét dem og mange flere, som man i Forvejen vidste saa god Besked med, for sit Øje i vellykket Fotografi . . saa' man da tilsidst den unge Mand svag og viljeløs fanges af den ene eller — hvilken Overraskes! — af den anden.

Saa var der den danske Naturalisme! Dog *den* er ikke værd Ord eller Tale.

Og Førerne prækede: Unge Mænd! Sandhed, kun Sandhed — selv om den er nogen!

. . . Men til alt dette saa' man ikke meget i „Vers" og „Foraarssagn", end mindre i „En Fremmed" og „Sommer" og slet intet i „Stemninger" og „Livets Træ."

Men fra „Vers" til „Livets Træ" skete det mærkelige, at Naturalismen døde. Det *var* sært, for dybt var den rodet i Folkenes Hjærner.

Og fra „Vers" til „Livets Træ" hændtes det naturlige, at en ny Digtning brød frem — en Digtning for Hjærtet og Sjælen. Det *var* naturligt, ti man længtes svarligen og hungrende.

Og saa var det, at man vendte sig til den unge Digter og læste hans hvide Poesi . . .

. . . Da rejste *Johs. Jørgensen Taarnet.* Og nu bor alle *de* Unge, der søger Skønhed i Livet, alle *de*, der digter Sjæle og som allerede hernede sér og begriber det evige Hinsides, alle *de* bor nu samles om ham og anerkende ham som deres Fører.

— — —

Længe gik vi der og taltes ved. Foran os laa Søndermarken sær og sort i Maanens blege Lys. *Johannes Jørgensen* stansede. „Der staar nogle smukke Naaletræer der borte," sagde han og pegede did og tilføjede saa: „Man burde holde denne Park aaben — ogsaa om Natten."

Jeg forstod hans Længsel efter i dette skønne Nu at være ene og ensom at vandre. Og jeg tog Afsked. Jeg saa' ham gaa langsom ned ad en Sidevej, og jeg blev staaende der og stirre efter ham til han blev borte i Natten, og Mørket tog ham i Favn — den Fremmede og — den Rige . . .

Russian Hansen.

Hendes Naade.

Den unge Mand ringede og en Tjener kom med slæbende Trin og lukkede op. Han blev ført ind i Forstuen og Tjeneren modtog Brevet og gik ind med det paa en Sølvbakke.

Den unge Mand saa' sig omkiing. Her var meget smukt — allerede her. Paa Væggene hang gamle mærkelige Malerier af Søslag og Landkrig og imellem dem i svære, forgyldte Rammer, saa' han gamle ærværdige Portraits af Slægten. Besynderlige Folk mange af dem. Hvor var han især morsom derhenne, den Gamle med den lange Næse og de tyude, smalle Læber. Gud véd, om de nogensinde havde smagt Kyssets Sødme . . .

Tjeneren kom. Det var en søvnig Fyr, som med tvær Stemme bad ham komme ind: Hendes Naade vilde selv overbringe Svar.

Gennem mange Værelser blev han ført. Han blev helt ør af al den megen Elegance og Luxus, hans Blik opfangede, idet han gik forbi.

. . . Grevinden laa henslængt paa en Divan, iført en lys, let Morgenrok. Hun bød ham sætte sig.

„Sig mig, sagde hun, idet hun stirrede vist paa den unge Mand, „sig mig, hvor traf De den Herre, som gav Dem dette Brev?"

„Jeg er paa hans Kontor, Deres Naade . ." sagde han med sagte Stemme. Han følte sig generet af Grevindens Øjne, der stadig hvilede paa ham.

„Det er godt . . det er morsomt," sagde hun og lo. „Men jeg skal vide at give ham Svar. Vil De skrive?" tilføjede hun og rejste sig.

Den unge Mand vilde meget gerne skrive.

„Aa, men det kan vente. Vil De sætte Dem her . . lidt nærmere . . og fortælle mig lidet om Deres pæne, gamle Principal."

Den unge Mand satte sig forfjamsket paa en blaa Stol med gyldne Ben. Grevinden lagde sig paa Divanen — han saa' hendes lege med en Atlaskes-Toffel.

„Naa . ." sagde hun.

Men han kunde intet sige. Tavs blev han siddende og só paa hendes Fod, der legede.

Gevinden blev det va'r. Det glimtede i henhes sorte Øjne og Toffelen gled ved en uvilkaarlig Bevægelse fra hendes Fod og ned paa Gulvet. Saaledes yttrer sig en Idé.

„Men saa tal dog . . sagde hun muntert og saa' paa den unge Mands kønne Ansigt med smilende Øjne. Dertil lo hun — en høj, klar Latter. Saaledes yttrer sig en Beslutning.

„Kom, sagde hun og rejste sig igen, „kom skal De se."

Og hun tog den unge Mand ved Haanden og førte ham gennem de mange Værelser. Hun lod ham sætte sig i hvert, og medens han sad der og sagde ingenting, aldeles borte over den megen Naade, han ikke forstod, stod hun oprejst ved hans Side og forklarede Maleriernes og Bøgernes og Antikviteternes Betydning og Værd. „Det mørke derovre — sagde hun — er en ægte, gammel Rembrandt, og hist henne vil De sé det igen i Raderingen, som ogsaa er ægte. Herinde sér De nu

Nom de Jour

Johannes Jørgensen

Bag Søndermarkens Tætte ligger en Villa – gul som Høst – gemt mellem Buske og Træer; man kommer til den ad en lille, opkørt Sti med Hjulspor og Gærdestave. Her bor *Johs. Jørgensen*.

Jeg gik derud en Aften i Oktober, en stille, klar Aften efter en regnfuld Dag. Gennem Søndermarkens nøgne Grenenæt lyste Maanen og de sittrende Stjærner. Og Jupiter lavt ved Jord, ren og stille som den hellige Kærlighed. [. . .]

. . . Jeg sansede et Menneske staa stille paa Stien og stirre efter mig. Nu saa jeg det var *Johs. Jørgensen* og jeg gik hen og hilste.

Vi fulgtes saa tavse hen ad Vejen.

– – –

Saalænge Naturalismens Mørke hvilede over Kunsten var det forstaaeligt, at en ung Digter som *Johs. Jørgensen* ikke heller herhjemme kunde vinde frem. Man fandt i hans Frembringelser kun lidt af det, man var vant til at finde, naar en ung Mand debuterede: enten talentløst Bavl eller Rutine-Realisme. Man var nu engang vænnet til at følge unge Mænd med Interesse gennem deres Kamp til at naa hen til Klarhed i det store Spørgsmaal: om Højre eller Venstre ejede Sandheden, endskønt man vidste at Bogen altid vilde slutte med, at de opgav Ævret eller en Tale i "Samfundet" for Arbejder og Bonde.

Der var andre, der skrev om Mand og Kvinde. Det var den "psykologiske" Digtning. Men ogsaa her var man forberedt paa Enden, og efter at have faaet sin Hjærne fyldt med Debatter og Diskusioner, efter at have sét de samme Kvinder, man havde læst om de tusinde Gange: den søde lille Fa'ers Pige, Grossererdatteren, som længes, men ikke tør, den aldrende Jomfru, der maa vige for Ungdom og Friske, og Tøjten, der lokker og drager, sét dem og mange flere, som man i Forvejen vidste saa god Besked med, for sit Øje i vellykket Fotografi, saa man da tilsidst den unge Mand svag og viljeløs fanges af den ene eller – hvilken Overraskelse! – af den anden.

Saa var der den danske Naturalisme! Dog den er ikke værd Ord eller Tale.

Og Førerne prækede: Unge Mænd! Sandhed, kun Sandhed – selv om den er nøgen!

. . . Men til alt dette saa' man ikke meget i "Vers" og "Foraarssagn", end mindre i "En Fremmed" og "Sommer" og slet intet i "Stemninger" og "Livets Træ".

Men fra "Vers" til "Livets Træ" skete det mærkelige, at Naturalismen døde. Det *var* sært, for dybt var den rodet i Folkenes Hjærner.

Og fra "Vers" til "Livets Træ" hændtes det naturlige, at en ny Digtning brød frem – en Digtning for Hjertet og Sjælen. Det var naturligt, ti man længtes svarligen og hungrende.

Og saa var det, at man vendte sig til den unge Digter og læste hans hvide Poesi . . .

. . . Da rejste *Johs. Jørgensen* Taarnet. Og nu bør alle *de* Unge, der søger Skønhed i Livet, alle *de*, der digter Sjæle og som allerede hernede sér og begriber det evige Hinsides, alle de bør nu samles om ham og anerkende ham som deres Fører.

– – –

Længe gik vi der og taltes ved.

Foran os laa Søndermarken sær og sort i Maanens blege Lys. *Johannes Jørgensen* stansede. "Der staar nogle smukke, Naaletræer der borte," sagde han og pegede did og tilføjede saa: "Man burde holde denne Park aaben – ogsaa om Natten."

Jeg forstod hans Længsel efter dette skønne Nu at være ene og ensom at vandre. Og jeg tog afsked. Jeg saa ham gaa langsom ned ad en Sidevej, og jeg blev staaende der og stirre efter ham til han blev borte i Natten, og Mørket tog ham i Favn – den Fremmede og – den Rige . . .

Russian Hansen

Pennen beslaglagt

Det var anholdelsen i januar 1894 af udgiveren og redaktøren og beslaglæggelsen af *Pennens* interessante julenummer, der omsider fik aviserne til at skrive udførligt om det ukendte litterære foretagende: I begyndelsen af november udkom et saakaldt "literært Ugeskrift". Som udgiver stod en hr. Chas Linck, efter sigende en grosserersøn, og som redaktør en forhenværende boghandlermedhjælper ved navn Russian Hansen. Ved årsskiftet var der udkommet otte numre, som alle indeholdt en blanding af skitser og vers, religiøse og blasfemiske artikler og nogle små "Stemninger", som Russian Hansen selv skrev, som ikke var helt blottet for talent, og ved siden heraf også fromme vers og små naive vittigheder. Fra Nr. 6 til Nr. 8 optræder Hr. Chas Linck både som udgiver og redaktør. Grunden til anholdelsen er teksterne: "Elskov" og "Ungdom og Uskyld" signeret af *Gust* i de nævnte numre."

I *Roskilde Dagblad* skrev man: "Mens de første Numre af "Pennen" bar en vis højtflyvende digterisk Stræben til Skue, gjorde de senere Numre i stigende Grad Indtryk af den rene Spekulation i Griseriet, hvorfor de Personer, som har staaet i Spidsen for dette Smudsforetagende, heller ikke kan gøre Krav paa den fjærneste Sympathi."

København skrev 5. januar: "Redaktøren og Udgiveren anholdt for usædelige Artikler. I Forgaars drog *Pennen* sit sidste Suk. Hr. Chas Linck blev nemlig anholdt og det resterende Oplag af Bladet beslaglagt. Russian Hansen havde været fiffig nok til at tage sit Navn af Bladets to sidste Numre, saa at han slipper for Straf for disse Numres Indhold."

Næste omgang

Efter en kort pause kom *Pennen* i gang igen. *København* fortsatte med stikpiller og latterliggørelse af "Symbolisterne" og fortalte, hvordan Russian "sluttede sig til »Taarnet« med en Iver og Begejstring, der indbragte ham et »Farvebrev« fra selve Symbolisternes Konge, Hr. Johannes Jørgensen. Nu var Russian ovenpaa, nu havde han jo faaet Adelsmærket. Med denne Skrivelse ved Hjærtet turede han frem paa den »literære« Bane."

Russian tog til genmæle mod "den fjollede Forfatter, der fabler om et Farvebrev som Johs. Jørgensen skulde have været naiv nok til at sende mig i Anledning af min Begejstring for Symbolismen, og som jeg skulde have vist Gud og Hvermand, naar de rystede paa Hovedet af mine Frembringelser. Ganske vist har Johs. Jørgensen sendt mig flere Breve af helt privat Natur – men det vedkommer ikke Offentligheden, endnu mindre de Fyre, som skriver »København«."

Farvebrevet er formentlig en af de farvede sedler med ordet "Taarnet" påtrykt, som symbolisterne omdelte ved lanceringen af *Taarnet* i oktober 1893.

Russian Hansen præsterede at redigere 6 numre og samle en buket af vildtvoksende "symbolistiske" drømme fra digterspirer og unge litteraturelskere fra alle samfundslag med eller uden studen-

tereksamen, outsidere med fingeren på pulsen af tidens strømninger. Noget minder om gymnasiebladspoesi, andet om 1960/70'ernes underground.

Symbolisme og anarkisme

I en artikel "Den sidste Bombe" spurgte L. Rose, om anarkismen er en håndlanger for symbolismen, der "skaffer Plads, nedbryder og sprænger bort for Skønhedsbygningen, der skal rejse sig istedet." Bladet lover "at vende tilbage til de Paralleller, som mulig kan drages mellem Symbolisme og Anarkisme." Desværre skete det ikke. *Pennen* ophørte den 16. februar 1894. 14 dage efter forsøgte Russian igen at begå selvmord ved drukning. Denne gang i Peblingesøen. Han blev reddet og bragt til Kommunehospitalet og indlagt.

Sidste etape

Der er ikke mere om Russian og Rose før deres navne i 1896 dukker op i *Den nye Asfalten,* et såkaldt boulevardblad.

Her skriver Russian i "Leve Lirekasen" om de længsler, der vækkes af dens stærke toner, og "alle glemmer, at de staar i en skidden Baggaard, hvor der stinker af sørgelig Fattigdom. – Den franske Digter Baudelaire siger: "Berus jer altid ... i Kvinder ... i Poesi ... i hvad I vil ... men berus jer altid ..." Lirekassens Toner føles som en Beruselse. Og en anden fransk Digter, Mallarmé beskriver den fine Stemning, han kom i, ved at høre dette Instrument spille."

I "Literaturens proletarer" er Russian identisk med "den forløbne Haandværkssvend, der er bleven bidt af en gal Literat og nu deler sin Tid ligelig mellem at redigere Blade og sidde i Hullet."

Før jul skrev aviserne om en dom på 3 x 5 dage på vand og brød på grund af slibrige noveller og utugtige billeder i *Den nye Asfalten.* Russian Hansen måtte en tur i hullet, L. Rose blev redaktør, men bladet, der skiftede navn til *Pjerrot,* gik ind med udgangen af 1896.

Russians endeligt

Russian Hansen var tydeligvis plaget af en psykisk lidelse. Kilderne til hans videre skæbne findes i *Politets Efterretninger, Statsfængslet i Vridsløselille* og *Fattigvæsnets Sygeprotokoller* og endelig aviserne, der i maj 1903 beretter om et lig i dammen i Botanisk Have. Det viste sig at være den 30-årige Russian Folmer Hansen, som i sin tid var redaktør af forskellige blade. Han forsøgte forgæves at finde en beskæftigelse; alle døre var lukket for ham. "Han gik i lang Tid og var ved at dø af Sult, indtil han foretrak at gøre Ende paa sine Pinsler i den stille Dams Vande."

Parallelle linjer

Taarnet, Unge Blade og *Pennen* delte indhold og skæbne. Hvad Jørgensen mente om sin ildtilbeder, ved vi ikke. Der er ingen breve fundet, men mødet i Søndermarken har afsat et "Russian H" i dagbogen i slutningen af oktober 1893.

I 1910 skriver Jørgensen den 15. maj: "Pinsedag. Vaagner op af en mærkelig Drøm. Paa Gare du Nord i Paris forsvarer jeg en Russian-Hansen-agtig Skikkelse, som man vil henrette "parcequ'il n'est bon à rien!" I siger, at han ikke dur til noget? Og I ved ikke, at han er god til at græde over sine Synder, god til at gøre Bod, god til at dø en hellig Død, god til at gå mod Målet." Russian var ikke glemt.

To præster

Martin Bergsøe

Vor Frue of Danmark er noget så sjældent som Danmarks eneste katolske samfundsutopi i romanform. Bogen er skrevet i Rom, fire år efter forfatterens konversion til den katolske tro – og den bærer da også udpræget præg af konvertittens flammende begejstring og idealisering.

Vi møder straks i begyndelsen romanens hovedperson, Herman Ronge, søn af en velstående fabrikant, i færd med ved Studentersamfundets rusgilde at holde en dundertale mod kulturradikalismens vildfarelser: ”– jeg synes, det er saa underligt og saa trist, at alle vi, som vilde bringe Lys over Landet, alle vi Dag-Elskere og Lucifer-Disciple, at vi alle til Hobe er bleven tungsindige Mørkemænd og slappe Natteravne! [...] *Dag og Lys blev der lovet os, men vi fik kun Mørke og Nat!”* (s. 9) Her er det forfatteren, der taler af hele sit hjerte i et frontalt opgør med den forførende Lucifer-skikkelse Georg Brandes, der havde lokket en hel generation på afveje.

Romanen lægger således fra start op til et opgør med Brandes og dennes stormløb mod kirke og kristendom og mod Brandes’ nihilistiske livsanskuelse, personificeret ved romanens menneskefjendske redaktør, Koch-Jensen.

Undervejs mod sin vandring til den katolske kirke møder Herman Ronge to præster. Den første og vigtigste er vennen Niels Wiig. Her skal s’et ikke trækkes over som i degnen Johannes Vig i Martin A.

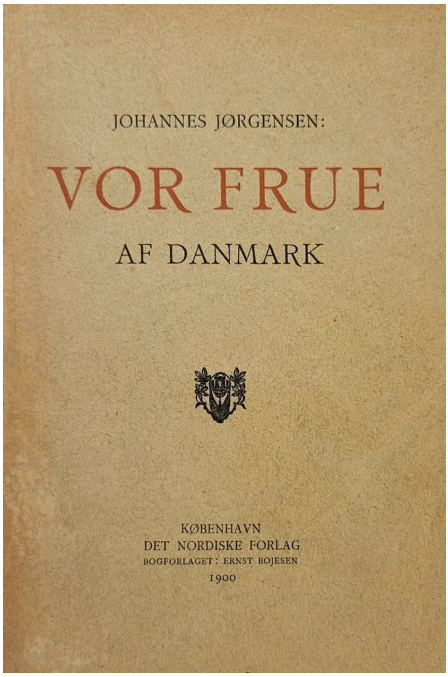

Bogen udkom juni 1900.

Hansens *Løgneren*. Niels Wiig er aldeles uden plet eller lyde, en idealiseret helt, delvis modelleret over kunstneren Mogens Ballin, Jørgensens tætteste ven på dette tidspunkt og manden, der tilskyndede ham til at konvertere.

Herman Ronge er romanens hovedperson, og forfatterens alter ego, Niels Wiig, er helten og forbilledet. Ved romanens begyndelse er han teologistuderende, men da læseren atter møder ham, er han blevet præst i folkekirken og har fået kald i et arbejderkvarter på Amager. Han trives dog ikke i sit kald, tvunget som han er til at vie fraskilte og døbe børn, hvis forældre ikke er troende. Forholdet imellem de to venner kan nærmest karakteriseres som et storebror-lillebror-forhold:

”Det gik Herman Ronge overfor Niels Wiig, som det ogsaa ofte gik ham over-

for trosstærke Katolikker, der kraftigt og levende vidnede om deres Tro. Han følte sig med ét inderlig tom og tør og kunde ikke hæve sig til de andres Højde; den Afgrund, der mer eller mindre skjult vedbliver at gabe mellem den, der aldrig har tvivlet, og den, som med Møje har tilkæmpet sig en villet og anstrengt Tro, aabnede sig paany, og han forekom sig selv en svag og ynkelig Hykler og Løgner." (s. 155 f.) Udover at være en nøjagtig beskrivelse af forholdet imellem en yngre Johannes Jørgensen og Mogens Ballin, viser det i romanens kontekst en præst, der er som en klippe, et fyrtårn.

Skæbnepunktet for Niels Wiig kommer, da han skal begrave en redaktør fra den socialdemokratiske presse, der har taget sit eget liv. Arbejderne og partiets pinger er til stede i kirken med røde faner, og på en af disse er indskrevet "Folkets Vilje er den højeste Lov". Niels Wiig må bede fanebæreren om at bringe fanen uden for Guds hus, da Gud er den højeste lovgiver, ikke folket. Efter en del brokken bæres fanen ud, og "En Salme bruste hen over den tætpakkede Forsamlings Hoveder, Familien havde valgt "Lær mig, o Skov, at visne glad"[1] – denne halvtpantheistiske Hymne, som anvendes ved alle Frimurer- og Hedningebegravelser." (s. 255) Herpå følger præstens prædiken, der tydeligvis er inspireret af Carl Moes prædiken den 27. november 1893 i Harboøre, hvor 26 fiskere omkom under en storm. Moes begravelsestale blev skelsættende for kløften imellem naturalismens kulturradikale parnas i hovedstaden og Indre Mission på Vestkysten.

Niels Wiig gør det klart for den allerede ophidsede forsamling: "Jeg staar ikke her for at dømme den døde; Gud har allerede i denne stund dømt ham. Lad os haabe, at det er bleven en Dom i Naade, en Dom efter Guds uendelige Miskundhed; lad os haabe, at denne Mand i sin sidste Dødskamps frygtelige Øjeblikke, da han ene og forladt af alle hang over det forfærdelige Svælg og følte, at der ingen Mennesker var, som kunde hjælpe ham, og han heller ikke mere kunde hjælpe sig selv – lad os haabe, at han da har strakt sin bange og skælvende Haand ud mod ham, der er i Stand til at frelse, også i den sidste Time, i det yderste Minut – Lad os haabe, at denne udødelige Menneskesjæl, hvis evige Skæbne nu er afgjort, har funden Naade som hin Synder paa Korset, til hvem de livsalige Ord lød: "*Idag* skal du være med mig i Paradiset!". (s. 257 f.) Og pastor Wiig slutter sine mindeord over afdøde: "Men der er en anden Ting, som ogsaa maa betænkes. Han var en flittig Arbejder – men *paa hvad* arbejdede han? Var det ikke saaledes, at han i sit Blad var en af de talrige Evangelister for Tidens triste Evangelium: "Lev, som du vil, og dø, som du kan!" Det nytter ikke at skjule denne Sandhed [...] Der er i det hinsides *to* Muligheder – Himmel og Helvede. Mange har, netop i vor Tid, følt sig oprørte heraf; de har sagt og skrevet, at en albarmhjertig Gud ikke kunde fordømme sine Skabninger til Helvede. Men ingen kommer til Helvede *mod* sin Vilje, det må vi ikke glemme; Gud fordømmer kun dem, der "selv vil deres Fordømmelse, dem, der elsker Synden, Døden og Fordærvelsen." (s. 258 f.)

Under den efterfølgende jordpåkastelse ude ved graven bliver Niels Wiig stenet af nogle rasende mennesker i folkemæng-

den og styrter bevidstløs ned i graven, oven på Kisten. Han er en hårsbred fra at blive martyr for sin tro, men kommer gennem krisen, da Herman Ronge placerer et relikvie af Skt. Laurentius om den syges hals. Da Niels Wiig efter nogle dage vågner op, beder han sin søster om at bede Herman Ronge om at komme med sin præst – altså en katolsk præst.

På romanens sidste sider erfarer læseren, at Niels Wiig er trådt ind hos benediktinerne i England for at studere til katolsk præst med det fromme håb at kunne vende tilbage og stå i spidsen for klostret Vor Frue af Danmark!

Romanens anden præst er benediktineren pater Gregor i München. Hvor Niels Wiig er den beundrede og karakterfaste storebrorskikkelse, er den gamle pater Gregor den klassiske faderskikkelse, der fører Herman Ronge "ad en kort og lige Vej ind til Christendommens Kærne og Hjærte, Syndernes Udslettelse ved Jesus Christus og et nyt Liv i Gud." (s. 108)

Det er pater Gregor, der optager Herman Ronge i den katolske kirke, hører hans skriftemål og med faderlig visdom hjælper ham, når tvivl og kødets fristelser truer med at vælte ham omkuld.

"Sjælden behøvede han dog at forelægge sine Tvivl for sin Lærer, hvem han efterhaanden kom til at elske med en Søns Følelser. Blot at træde ind i hans tarvelige Celle, hvor Møblerne var et Bord og en Seng, to Stole og en Bedepult, virkede stærkere paa Herman Ronge end hele Bind af Apologetik." (s. 110)

De to præster i *Vor Frue af Danmark* er skildret med kærlighed og nærmest ærefrygt. De er begge af Jørgensen set som Guds repræsentanter, som sande formidlere af Guds nåde (sakramenterne) og visdom. Der er ikke en plet at sætte på dem. Jørgensen erkender 18 år senere, at *Vor Frue af Danmark* kun uegentligt var "en Roman, meget mere en Kæde filosofiske, politiske og religiøse Afhandlinger, vagt sammenholdte af en spinkel og væsenligt indre Handling.[2] Jørgensens roman er en forklædt apologi for kristendom – det kan derfor ikke undre, at Per Stig Møller skriver, at *Vor Frue af Danmark* for ham er en temmelig katolsk, og dogmatisk affære.[3]

Noter

1 Adam Oehlenschläger: Lær mig, O Skov at visne / glad. 1813. *Den Danske Salmebog* Nr. 537.
2 Johs. Jørgensen: *Ved den skønne Tempeldør,* s. 42. *Mit Livs Legende* (2019) II, 294.
3 Per Stig Møller: "Johannes Jørgensens romaner." *Fra tid til anden.* Essays om litteratur og politik, teori og komik. Gyldendal 1979.

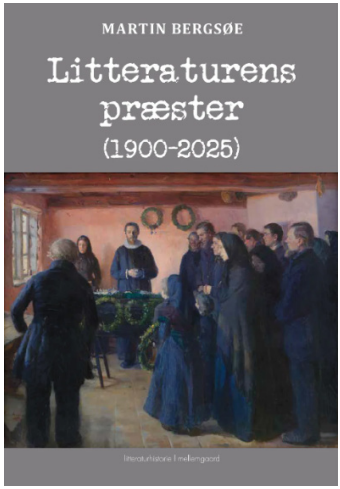

Artiklen er fra Martin Bergsøes store udvalg og analyser af præsteskildringer i 125 danske romaner fra 1899 til 2025. Bogen er på 764 sider og udkom på Forlaget Mellemgaard i 2025.

Et besøg i 1937

Michael Flintholm

I sin levnedsskildring om 40 års tjeneste som præst fortæller min farfar sognepræst M.C. Flintholm, Nyborg levende, om de mange og lange rejser han var på gennem årene.

I 20´erne var han således flere gange i Grækenland og Armenien og hvert år i tiden fra 1933 til krigen brød ud, gik turen sydpå i bil.

Det var især de katolske klostre og kirker i Italien og Frankrig, der lokkede, men også Østrig, Belgien og det sydlige Tyskland var skattede rejsemål. Familien var af sted i 4-5 uger hver sommer, hvilket i 30´erne var en højst usædvanlig praksis. Familien var ikke specielt formuende, men en uhyre spartansk levevis året igennem, kombineret med et meget nøjsomt forbrug under rejserne, er med til at forklare hvordan denne – i samtiden – helt atypiske livsstil kunne realiseres. Som min farfar skriver: "Til gengæld havde vi i den månedstid, som ferien tog, ingen udgifter hjemme."

I foråret 1937 blev der imidlertid planlagt en længere rejse, der krævede en orlov fra embedet i Nyborg. Den blev bevilget, og min farfar og farmor tog fra midt i marts til begyndelsen af maj på en Pilgrimsrejse til Palæstina og Syrien via Tyskland, Schweiz og Italien. Rejsen foretoges med tog og skib. Fra Rom sejlede man med lineren SS Galilea til Palæstina.

På vej til Assisi.

Der var begivenheder, der var særlig vigtige på den lange rejse til Det Hellige Land:

Påskeugen i Rom med den pragtfulde pavemesse i San Pietro Påskedag, gensyn med Venezia, Firenze, Napoli og Vesuv.

Men et improviseret besøg hos il Professore Giovanni Joergensen i Assisi kom dog til at stå i et helt særligt positivt lys – et møde som aldrig blev glemt. Det er om dette besøg, der skal fortælles, idet det er beskrevet i detaljer i min farfars efterladte papirer. Han skriver bl.a.:

"Onsdagen den 24. marts (1937) fik en stor plads i vor erindring. Fugtigt begyndte dagen, og fugtigt endte den, men selvom dens ramme ikke var så strålende, blev billedet i rammen des skønnere.
. . . vi fik øje på en ret stor, grå bjergby, der lå højt oppe til venstre for toget. Den så så smuk og ejendommelig ud, at vi spurgte os for, hvad det var for en by, og der blev svaret, at det var Assisi. Så kan det nok være, vi fik travlt med at pakke sammen på vore rejsesager, så det hele kunne være i orden, når vi nu snart var ved stationen der.

Alle kender il Danese, il Professore

I årevis havde vi læst Johs. Jørgensens bøger og været betaget af dem, ikke mindst de skønne skildringer fra hans liv i Assisi. Så var det vel ikke at undres over, at vi gerne ville gøre et forsøg på at træffe digteren, om det overhovedet var muligt. Derfor stod Assisi by i en egen glans for os; vi syntes, vi kendte den, og dog var den så helt anderledes, end vi havde tænkt os.

Stationsbyen var ikke kønnere end enhver anden italiensk stationsby. Det havde vi nu heller ikke ventet.

Men at den egentlige by var så stor, som den var, og havde så stejle gader, det var nyt for os. I det hele taget måtte vi selv gøre vore iagttagelser helt forfra, det er altid svært at leve på en andens indtryk, selv om denne anden er en af vore største digtere.

Endnu inden vi var færdige med installationen i hotellet (Grand Hotel Subasio) spurgte vi ud om, hvor il Danese, il Professore Giovanni Joergensen boede, og det vidste tjeneren nøje besked med. Vi blev halet hen til et stort gadekort over byen, og han viste os, hvor huset og gaden lå, og hvordan zigzagvejen førte derop. Vi fik vor kaffe, og så gik turen ud i byen for at opsøge æresborgeren i Assisi, der boede i et hus i Via Maria delle Rose.

Flere gange måtte vi spørge os for, men det var en stor hjælp, at praktisk talt alle i byen vidste, hvor il Professore Signor Giovanni boede, og til sidst var vi i gaden og fik udpeget den port, der førte ind til hans bolig.

Hos Johannes Jørgensen

Vi ringer på, og en ældre kone (en dansk klassiker fortæller, at hun hedder Concetta) kom og lukkede op, vi spurgte efter Professor Joergensen, hun forstod ikke meget af, hvad vi sagde, kunne vi godt mærke, og andet end italiensk kunne hun ikke, men så meget forstod vi da, at il Professore var ammalato (syg) og lå nel letto (lå i sengen) af influenza. Det var vi jo kede af at høre, både for den syge digters og vor egen skyld; det kunne jo se ud til, at vi skulle have gjort hele turen hertil delvis forgæves. Vi prøvede på at overtale Concetta til at lade os slippe ind; men vore overtalelser nyttede ingenting. Så prøvede vi som yderste nødhjælp at sende et brev op; så måtte patienten selv afgøre, om han ville modtage os eller ikke. Jeg havde ikke andet ved hånden end et stykke gråt indpakningspapir, og på det skrev jeg en hilsen fra sognepræsten for Nyborg og Slipshavn i Svendborg amt, der sammen med sin hustru gerne ville hilse på en landsmand. Med den lap papir måtte konen så op til Signor Giovanni. Vi lyttede spændt til forhandlingen, men kunne selvfølgelig ikke forstå, hvad der blev sagt, men vi kunne høre et par ivrige stemmer snakke sammen. Et øjeblik efter kom hun tilbage med hilsen, at vi skulle være velkomne til *kort* at besøge den syge digter.

Allerede inden vi kom ind i værelset, sagde Johannes Jørgensen, at det var influenza, han led af, så hvis vi var bange for smitte, skulle vi ikke komme helt ind. Det mente vi dog nok, vi kunne sætte os ud over.

Vi kom så ind og blev budt hjerteligt velkommen; digteren lå til sengs, men så ellers ikke særlig syg ud, når undtages nogen febertræthed. Men han var glad ved at tale med os, og vi fik ikke blot opfrisket fælles indtryk fra Slipshavn og Svendborg, men fik talt om mangfoldige ting indenfor den katolske verden. Vi havde på følelsen, at han var endog særdeles godt inde i mange af de forhold, der for de fleste er lukket land. Ting, som vi først langt senere læste om i bladene, havde han allerede nu rede på; kirkens truede stilling i Tyskland, de tyske katolikkers kamp for at bevare deres ret til åndelige

Johannes Jørgensen i soveværelset

øvelser og kristen kultur, alt dette og meget mere var han inde på, og jeg vil gerne sige: hjerteligt hjemme i. For hans kirkes velfærd var ham en hjertesag, det var ikke til at tage fejl af.

Den stille uge

Det var hans sorg, at han nu (første gang i hans Italienstid) måtte ligge her uden at kunne komme i kirke i påsken! Tænk at skulle være her i den stille uge uden at kunne tage del i menighedens rige liv! "Jeg kunne næsten misunde Dem, at De skal til Rom og holde påske der", sagde han, "men jeg under Dem det alligevel af hele mit hjerte! " Vi fortalte ham, at rejsen skulle gå videre til Palæstina, der, hvor han selv for nogle år siden havde været, og at vi havde været glade ved at kunne bruge hans "Jorsalafærd" som rejsebog. Det glædede ham. Hvad der også glædede ham, var en lille personlig hilsen fra Poul (søn), som vi kunne præsentere som en stadig og stille beundrer af ham og hans bøger. Vi bad ham, hvis han ikke var for træt til det, om at skrive et par ord som en hilsen til Poul i Nyborg, og det gjorde han; vi selv fik på et andet kort en lille hilsen med som minde: " Til to danske pilgrimme, der glædede mig med et besøg i den stille uge – Assisi 23. marts 1937. Johannes Jørgensen." Det VAR nu den 24., men når folk er til sengs, går dage og datoer ofte ud i eet for en, ved jeg.

Vi turde ikke plage ham med for langt et besøg; feber var der jo en del af, og vi ville sige farvel. Han ønskede os al Guds

velsignelse over rejsen, Pilgrimsrejsen, som han kaldte den. Og idet jeg gav ham hånden til farvel, bøjer den gamle digter sig ned over hånden og gav den et kys. Jeg VAR jo præst, og for en from katolik sømmer sig ærbødighed overfor den indviede tjener. Jeg glemmer ikke så let den afsked, ydmyget som jeg blev ved netop denne mands hyldest; godt at vide, at det ikke var min person, men mit kald som Guds tjener, hyldesten gjaldt!

Naturligvis havde vi set os lidt om i værelset, mens vi talte sammen; mange gode bøger var der, og en vidunderlig smuk udsigt ned over den umbriske slette med Assisi by foran i billedet og blå bjerge langt ude i horisonten; nogle af de nærmere bjerge lidt til siden var snedækkede på tinderne. I dagligstuen før soveværelset var der smukke billeder, og i ramme på væggen hang der bl.a. et egenhændigt brev til digteren fra Pave Pius den ellevte.

Ånd og brød

Udenfor skinnede solen, omend kun blinkvis mellem skyer, og vi kunne nu give os nogenlunde god tid til at se os om; det var da også langt lettere at gå nedad end den stejle tur op. Vi var en lille vending inde i posthuset og bagefter i en boghandel, hvor vi købte en italiensk oversættelse af "Pilgrimsbogen", et Francescokors og enkelte andre souvenirs.

Vi var i virkeligheden så glade over vort besøg hos Johs. Jørgensen, at vi syntes, vi burde fejre det med et festmåltid. Han havde selv beklaget, at han ikke kunne vise os rundt i byen og vise os alle de berømte steder; og vi ville selvfølgeligt ikke have haft noget imod at blive ført rundt af Assisis æresborger… – men det kunne måske blive en anden gang, havde han trøstet os med.

Vi fik en fin middag i Grand Hotel Subasios store spisesal. Solen skinnede ind ad alle de høje vinduer, og det pragtfulde landskab havde vi udenfor også her, og nedenfor var der terrasser med alle slags træer og blomster, og vinterhaven stod med sine palmer og grønnedes mod sommer, og vi sad og lod os opvarte af kjoleklædte tjenere… Mest åndeligt havde det måske nok været, at spise tørt brød med drikkevand fra en kilde; men vi syntes, at vi havde mødt så megen ånd den dag, at vi også trængte til lidt mere af det materielle."

Jørgensens dagbog

I slutningen af marts måned 1937 kan man følge Jørgensens feberkurve. Den 23. er morgentemperaturen nede på 36,7. Efter et par notater om forholdet mellem Mussolini og Hitler og den aktuelle situation står der (på fransk): Så meddeler Concetta, at der er besøg af to danskere – på vej til Rom – præsten i Nyborg og Slipshavn.

Nogle modige, beslutsomme og fromme mennesker, så fulde af tro, idealisme og taknemmelighed, selv fra deres børn over for mig. Jeg giver to stikord til samtale om Slipshavn, Kristoffersen, Helleman etc. etc. De tager afsted med sådan en hilsen: – "God Rejse, god Paaske!"

Stærkt oplivet noterer Jørgensen, at temperaturen er 37.

Dagb. 650, Marts 1937.

Sange i nye romaner

Ove Klausen

I to nye romaner fra 2025 bliver der sunget vers af Johannes Jørgensen. Det er "Nu lyser løv i lunde" i Mikkel Fønsskovs roman *Den lyse nat* og "Nu længes alle skygger" i Niels Krause-Kjærs roman *Ude for uden.*

I Mikkel Fønsskovs roman bliver "Nu lyser løv i lunde" sunget som den første sang i et radioprogram ved navn "Syng med os". Komponisten Oluf Ring står for programmet sammen med et sangkor, han selv har etableret, og han introducerer sangen med disse ord: "Lad os derfor begynde med aftenens første sang, som også skal have et par ord med på vejen. *Nu lyser løv i lunde* er en tekst af forfatteren Johannes Jørgensen, med musik af Carl Nielsen. Sangen maler et billede af Danmark klædt i sommerens grønne skove". (s. 127)

Genkender sig selv i sangen

Mikkel Fønsskov forklarer, hvorfor det lige er "Nu lyser løv i lunde", han lader koret begynde med.

"Forklaringen er ganske enkel. Der er en stor sandsynlighed for, at netop den sang blev sunget af Oluf Rings kor i radioprogrammet "Syng med os", som jeg har vakt til live i min roman, selv om det i dag så absolut er gået i den berømte glemmebog. Jeg kunne selvfølgelig have valgt så mange andre sange fra Højskolesangbogen, men dels ville jeg gerne finde en, der passede til årstiden, dels holder jeg selv meget af sangen. Jeg kan "afsløre", at Johannes Jørgensen oprindeligt var med i en scene i romanen. Den blev dog bortredigeret. Og godt det samme. For her blev Johannes Jørgensen sat noget så grundigt på plads af Karin Michaëlis og måske også fremstillet en kende selvhøjtidelig."

"Lys" går igen i både "Nu lyser løv i lunde" og romantitlen *Den Lyse nat,* men der skal ikke ses en sammenhæng. "Titlen refererer til "Danmark nu blunder den lyse nat". Men jeg holder meget af "Nu lyser løv i lunde", særligt pga. naturen som kaldsbetonet og modsætning til byen, der – hvilket jeg selv kan genkende – repræsenterer det indespærrede, mens man ude på de åbne marker finder ro og livsglæde. Jeg ved selvfølgelig ikke, om Jørgensen har ment det ironisk. Det kan godt være, men jeg tror, at livets store værdier langt hen ad vejen findes og hentes uden for byens mure."

Der blev stille

I Niels Krause-Kjærs roman er "Nu længes alle skygger" den sidste, der synges til et 20-års højskolejubilæum: "Til sidst skal vi synge endnu en sang. Teksten bliver delt rundt nu. Den er af Johannes Jørgensen. Han var lidt melankolsk af sind, men det skal der også være plads til en dag som i dag," siger den gamle lærer og giver tegn til, at klaveret skal lægge an til *Nu længes alle skygger.*

Nu længes alle skygger, og mørket driver på. Forsamlingen kommer lidt famlende i gang (…) men efter et vers har de fleste fanget melodien.

Af høsten skal det kendes, hvad du gik ud at så. (…) "Og det kan vi alle tænke lidt over, når vi nu går til frokost og senere kører hjem," slutter deres gamle lærer. "Hvad såede vi?" Der bliver stille i den gamle foredragssal." (s.228 f.)

Taget direkte ud af virkeligheden

I denne roman er det med baggrund i virkeligheden, at det netop er "Nu længes alle skygger", der bliver sunget. En inspirationskilde til romanen er vandrebogen "Brevduen", hvorigennem Niels Krause-Kjærs far og 11 af hans højskolekammerater fra holdet på Rødding Højskole 1946-47 holdt kontakt med hinanden hele livet, ligesom de også mødtes fysisk.

"I min fars papirer fandt jeg et referat fra et møde, de havde efter 50 år, hvor en af deres gamle højskolelærere var inviteret med. På hans opfordring sang de "Nu længes alle skygger" til sidst, og han stillede derefter spørgsmålet til de aldrende højskolekammerater: Hvad såede I? En af højskolekammeraterne kommenterede, at det spørgsmål var alt for stort.

Jeg havde lidt betænkeligheder ved at tage sangen med i romanen, da jeg ikke har noget 50-års jubilæum i romanen, men kun et 20-årigt. Kan man synge den i så relativ ung en alder? Jeg valgte at tage den med – både af hensyn til virkelighedens historik, men også fordi teksten – om end lidt i mol – passer meget fint til romanens tematik om landbruget og ikke mindst landbokulturens udvikling."

Hilser dagligt på Jørgensen

Johannes Jørgensen er ikke en del af Niels Krause-Kjærs personlige litterære univers, men det er han i Mikkel Fønsskovs, selvom det ikke er så meget, som det har været.

"For år tilbage beskæftigede jeg mig meget med Johannes Jørgensen, men har bevæget mig væk fra ham i de senere år. *Mit Livs Legende* optog mig ganske meget i en periode, ligesom både hans tilnærmelse og afstandtagen til Schopenhauer. Egentlig er der ingen grund til, at jeg ikke har læst ham i et stykke tid, hvilket så heller ikke helt passer. For jeg fandt antikvarisk bogen *På rejse i Europa*, som er en samling rejseskildringer af danske forfattere. Her blev Jørgensens "Balkanbreve" bragt. Jeg synes, hans styrke ligger i det selvbiografiske stof og i rejsebeskrivelserne og mindre i romankunsten."

Mikkel Fønsskov finder det interessant, at Johannes Jørgensen har været en stor forfatter og meget oversat, men glemt i dag.

"Der er en grund til, at forfatterskaber går i glemmebogen. Hvorfor det er sket for Johannes Jørgensen, er noget, jeg har diskuteret med litterære kolleger. Er det simpelthen, fordi Jørgensen ikke holder i dag, eller handler det bare om, hvad der appellerer? Jeg ved det ikke. Måske kan han få en renæssance en dag."

I øvrigt krydser Johannes Jørgensens og Mikkel Fønsskovs veje hinanden hver dag: "Jeg bliver mindet om ham hver eneste dag, fordi jeg går forbi Tårnet på Kastanievej med min hund."

Johannes Jørgensen løftes ind i vores tid

Ove Klausen

Troubadour, komponist og foredragsholder Jens Stages første møde med Johannes Jørgensens digtning går tilbage til 1980'erne, hvor han hørte "Imellem nattens stjerner" på et album af Jens Bendix. Teksten fangede ham ved at have et religiøst indhold uden at nævne Gud eller Jesus. Det religiøse kom blot frem ved at fortælle i sidste vers, at det er Betlehem, der er målet for digterjegets vandring. Det åbnede teksten for ham i to dimensioner. Han forstod, at den både handlede om den allerførste pilgrimsvandring – hyrdernes og vismændenes – til den nyfødte Jesus i stalden i Betlehem, og om Johannes Jørgensens personlige pilgrimsvandring og de omkostninger, det havde for ham at gøre op med brandesianismen og vandre på troens vej.

Siden har Jens Stage fundet flere kvaliteter i Johannes Jørgensens digte. Et besøg i Johannes Jørgensens Hus i Svendborg gjorde ham opsat på at sætte musik til nogle af Johannes Jørgensens digte.

"Da jeg besøgte huset, havde jeg læst lidt forskelligt af Johannes Jørgensen, og både det og især stadig "Imellem nattens stjerner" fyldte meget indeni mig, og med rummene og stemningen i Johannes Jørgensens Hus uden om mig, opstod der en følelse af lyst til at understøtte nogle af hans digte med mine egne melodier."

Jens Stage har lavet musik til 10 af Johannes Jørgensens digte og indspillet dem på et album, som han udgav i 2015.

Det var lidt tilfældigt, hvilke 10 digte

der kom med i albummet. "Jeg gav mig til at læse Johannes Jørgensens digte, og de 10 første, som jeg fandt sigende, var dem, jeg valgte."

Om hvordan han komponerede musikken til dem, siger han: "Jeg arbejdede med de følelser og stemninger, der var i digtene, for at ramme dem med melodierne."

I tråd med hans første oplevelse af Johannes Jørgensens digtning blev titlen på albummet *Imellem nattens stjerner*.

Koncertforedrag

Albumudgivelsen udviklede sig til et koncertforedrag om Johannes Jørgensen. "Jeg fik ideen til at integrere sangene i albummet med en fortælling om Johannes Jørgensens liv og virke. Da jeg for nogle år siden holdt koncertforedraget i Thurø Sognegaard, gav præsten mig en bog,

han havde skrevet, og som en hilsen til mig skrev han i bogen: ”Tak for dit løft af Johannes Jørgensen ind i en ny tid”. Jeg spurgte ham senere om lov til at bruge det om mit koncertforedrag, som jeg derfor siden har kaldt ”Et løft af Johannes Jørgensen ind i en ny tid”. Det understreger, at Johannes Jørgensen stadig er værd at læse og lytte til, selvom han desværre ikke er så anerkendt, som hans digteriske format fortjener. Men han er et af de store åndelige fyrtårne i vores litteratur. Jeg tænker tit på det afsnit i *Matador*, hvor Ellen Skjern bliver gift, og Ulrik Varnæs giver hende en lille, rød bog med kærlighedsdigte. Hun læser et digt, og smider så bogen og løber ud af stuen. Moderen, Ingeborg Skjern, tager bogen og siger: *”Jamen, det er jo Johannes Jørgensen.”* Det viser for mig, hvor stort et fyrtårn Johannes Jørgensen var på det tidspunkt.

Jørgensen og Dylan

Jens Stage holder også koncertforedrag om Bob Dylan og ser et slægtskab mellem ham og Johannes Jørgensen:

”De er bundet sammen af, at de begge har to store symbolistiske forfattere som inspirationskilde, nemlig Arthur Rimbaud og Paul Verlaine.”

Siden 2016 har Jens Stage rejst rundt i hele landet med sit koncertforedrag om Johannes Jørgensen og har holdt det 55 steder. For nogle år siden begyndte han at optage de sange, han sang til koncertforedragene, og lægge dem ud på YouTube.

Kom og hør Jens Stage på sommermødet 13. juni 2026.

Hagiograf, renegat og kardinal

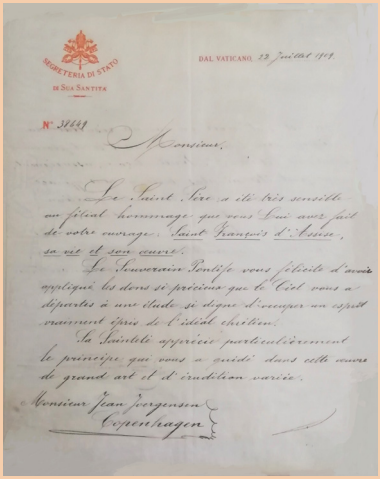

SEGRETERIA DI STATO
DI SUA SANTITÀ

DAL VATICANO, 22 Juillet 1909.

N° 37649

Monsieur,

Le Saint Père a été très sensible au filial hommage que vous Lui avez fait de votre ouvrage: Saint François d'Assise, sa vie et son œuvre.

Le Souverain Pontife vous félicite d'avoir appliqué les dons si précieux que le Ciel vous a départes à une étude si digne d'occuper un esprit vraiment épris de l'idéal chrétien.

Sa Sainteté apprécie particulièrement le principe qui vous a guidé dans cette œuvre de grand art et d'érudition variée.

Monsieur Jean Jorgensen
Copenhagen

Paven takkede for modtagelse af *Saint François d'Assise* med ærefuld dedikation og hilsen.

Georg Brandes kaldte ham med et groft udtryk ”den lille perverse danske Renegat.”

Niels Birger Wamberg skriver: ”Johannes Jørgensen levede et halvt århundrde som vor lyriske digtnings kardinal.”

Brev fra Vatikanet 22.7.1909.
Ove Kreisberg: ”Fra anarkist til renegat”, *Nyhedsbrevet,* Oktober 2024.
Niels Birger Wamberg: *Digterne og Gyldendal,* 1970, s. 317.

ISSN 1603-2098